

LBRIS

We know
books

AGATHA CHRISTIE

MOARTEA VINE CA UN SFÂRȘIT

Traducere din limba engleză
LIDIA GRĂDINARU

LITERA
București

NOTA AUTOAREI

Acțiunea acestei cărți se desfășoară pe malul de vest al Nilului, la Teba, în Egipt, în jurul anului 2000 î.H. Atât locul, cât și timpul sunt cu totul întâmplătoare. S-ar fi putut alege, la fel de bine, orice alt loc și orice altă perioadă, dar s-a întâmplat ca subiectul cărții să fie inspirat, atât în ce privește personajele, cât și intriga, de două sau de trei scrisori egiptene din perioada celei de-a XI-a dinastii, găsite cu aproximativ 20 de ani în urmă de expediția egipteană a Muzeului Metropolitan de Artă din New York, într-un mormânt de piatră, nu departe de Luxor, și traduse de profesorul Battiscombe Gunn în *The Museum's Bulletin*.

Poate este interesant pentru cititor să știe că darul pentru Ka - un obicei cotidian al civilizației antice egiptene - se aseamăna, în principiu, cu practica religioasă a cedării moștenirilor în Evul Mediu. Avera era lăsată ca moștenire preotului Ka pentru ca acesta să întrețină mormântul testatorului și să aducă jertfe la mormânt în anumite zile de sărbătoare ale anului, pentru odihna sufletului celui decedat.

Termenii de „frate“ și „soră“ din textele egiptene înseamnă de obicei „iubit“, „iubită“ și în mod frecvent au înțelesul de „soț“ și „soție“. Așa sunt folosiți, ocazional, în această carte.

Calendarul agricol al Egiptului antic, constând din trei anotimpuri a câte patru luni de 30 de zile fiecare, stătea la baza vieții rurale, iar prin adăugarea a cinci zile la sfârșitul anului era folosit drept calendar oficial al anului de 365 zile. Acest „an“, la origini, începea odată cu revărsarea Nilului în a treia săptămână din iulie, după calculele noastre; însă absența „anului bisect“ a condus de-a lungul secolelor la un decalaj, astfel încât, în timpul derulării acțiunii acestei cărți, Anul Nou cădea cu aproximativ șase luni mai înainte de începerea anului agricol, adică în ianuarie, nu în iulie. Pentru a scuti cititorul să țină seama în permanență de aceste șase luni, datele folosite ca titluri de părți sunt prezentate conform calendarului agricol din acea vreme, adică: Inundațiile – sfârșitul lui iulie până la sfârșitul lui noiembrie; Iarna – sfârșitul lui noiembrie până la sfârșitul lui martie; Vara – sfârșitul lui martie până la sfârșitul lui iulie.

A.C., 1944

Partea întâi

Inundațiile

CAPITOLUL 1A DOUA LUNĂ A INUNDAȚIILOR
ZIUA A 20-A

Renisenb stătea în picioare și privea Nilul.

Din depărtare, răzbăteau vag până la ea glasurile ridicate ale fraților săi, Yahmose și Sobek, prinși într-o dispută cu privire la necesitatea întăririi digului într-un anumit loc. Vocea lui Sobek era puternică și îndrăzneată ca întotdeauna. El avea obiceiul să-și expună ideile cu mare siguranță. Glasul lui Yahmose era scăzut și avea o nuanță de nemulțumire, exprimând nesiguranță și îngrijorare. Yahmose era în permanență temător cu privire la un lucru sau altul. El era fiul cel mai mare și, în timpul absenței tatălui lor, plecat pentru a vizita proprietățile din nord, conducerea plantațiilor îi era încredințată, într-o oarecare măsură, lui. Yahmose era încet, prudent și înclinat să vadă greutățile chiar și dacă nu existau. Era un bărbat robust, cu mișcări domoale, fără nimic din vioiciunea și siguranța lui Sobek.

Încă din fragedă copilărie, Renisenb își amintea de acești doi frați înfruntându-se exact pe același

ton, ca acum. Faptul acesta îi dădu brusc un sentiment de siguranță... Era din nou acasă. Da, revenise acasă...

Totuși, aruncându-și încă o dată privirea peste apa gălbuie și strălucitoare, răzvrătirea și durerea îi reînviară. Khay, tânărul ei soț, era mort... Khay, cu fața lui surâzătoare și cu umerii puternici. Khay era cu Osiris, în împărăția morții... Iar ea, Renisenb, soția lui iubită, rămăsese îndurerată. Fuseseră împreună opt ani – o luase pe când era aproape o copilă –, iar acum se întorsese văduvă, însoțită de copilul lui Khay, Teti, în casa părintească.

În momentele acestea, însă, i se părea că n-a fost niciodată plecată...

Binecuvântă acest gând...

Va încerca să uite toți acești opt ani, atât de încărcăți de fericire fără griji și atât de brutal sfâșiați de pierdere și suferință.

Da, să-i uite, să-i alunge din minte. Să redevină Renisenb, fiica preotului Ka, Imhotep, o fată zburdalnică, nepăsătoare. Dragostea aceasta a soțului și a fratelui fusese un lucru crud, care o păcălise cu dulceața lui. Își amintea umerii puternici, bronzăți, ai lui Khay, gura lui surâzătoare... Acum Khay era îmbălsămat, înfășurat în bandaje, protejat de amulete în călătoria lui spre tărâmul celălalt. De acum încolo, niciodată pe această lume, Khay nu o să mai călătorească pe Nil, nu o să mai

prindă pește și nu o să mai râdă în soare în timp ce ea, așezată în barcă cu micuța Teti în poală, îi zâmbea la rândul ei...

Renisenb se gândi: „N-am să mă mai gândesc la asta. S-a terminat! Sunt acasă. Totul e la fel ca înainte. Și eu am să fiu, în curând, aceeași. Totul va fi ca înainte. Teti deja a uitat. Se joacă și râde cu ceilalți copii“.

Renisenb se întoarse brusc și o luă înapoi către casă, trecând pe lângă niște măgari cu spinările încărcate care erau mânați către malul fluviului. Trecu printre hambare și acareturi și intră pe poartă, în curte. Era foarte plăcut în curte. Aveau un lac artificial înconjurat de oleandri înfloriți și iasomie, umbrit de smochini. Teti și cu ceilalți copii se jucau acum, glasurile lor înălțându-se ascuțite și limpezi. Intrau și ieșeau în fugă din micul pavilion amplasat pe o parte a lacului. Renisenb observă că Teti se juca cu un leu de lemn a cărui gură se deschidea și se închidea când trăgeai de o sfoară, o jucărie pe care ea însăși o iubise când era copil. Se gândi din nou, mulțumită: „Sunt iar acasă...“ Aici nimic nu se schimbase, totul era cum fusese. Aici viața era sigură, constantă, fără schimbări, Teti era acum copilul, iar ea – una dintre multele mame închise între pereții casei, dar cadrul, esența lucrurilor rămăseseră neschimbate.

O minge scăpată de unul dintre copiii se rostogoli la picioare, iar ea o ridică și i-o aruncă înapoi, râzând.

Renisenb își continuă drumul spre veranda sprijinită de coloane viu colorate și pătrunse în casă, trecând prin marea încăpere centrală cu friza sa pictată cu lotuși și maci, și mergând mai departe ajunse în capătul casei unde erau camelele femeilor.

Glasuri ridicate îi izbiră auzul și se opri din nou, savurând cu plăcere vechile, familiarele ecuri. Satipy și Kait – înfruntându-se ca de obicei! Acest bine cunoscut ton al glasului lui Satipy, ascuțit, dominator și războinic! Satipy era soția fratelui său, Yahmose, o femeie înaltă, energetică, rea de gură, arătoasă într-un fel impozant. Ea stabilea veșnic regulile, asupra servitorii găsind peste tot greșeli și obligându-i să facă lucruri imposibile, prin forța puternică a ocărilor și a personalității sale. Toți se temeau de limba ei și se grăbeau să-i îndeplinească ordinele. Însuși Yahmose avea o mare admirație pentru hotărâta, curajoasa lui soție, într-atât încât se lăsa bruftuluit de ea într-un mod care, nu o dată, o înfuriase pe Renisenb.

La răstimpuri, în pauzele dintre frazele ascuțite ale lui Satipy, se auzea vocea liniștită, încăpățanată a lui Kait. Kait era o femeie masivă, cu o figură banală, soția chipeșului și veselului Sobek. Le era devotată cu trup și suflet copiilor ei,

arareori se gândea sau vorbea despre altceva. În certurile zilnice dintre ea și cumnată își susținea punctul de vedere prin simplul truc al repetării a ceea ce spusese la început, cu o îndărătnicie liniștită, constantă. Nu manifesta nici enervare, nici pasiune, și niciodată nu lua în seamă un alt punct de vedere decât al ei. Sobek era foarte atașat de soția sa și îi vorbea deschis despre toate, mulțumit de priceperea cu care părea că-l ascultă, scoțând sunete de aprobare sau dezaprobare, menite să-l liniștească, neamintindu-și de nimic supărător mai târziu, pentru că, de fapt, mintea ei era tot timpul preocupată cu cine știe ce problemă legată de copii.

– E o insultă, asta e! strigă Satipy. Dacă Yahmose ar fi avut curaj măcar cât un șoarece n-ar fi suportat nici o secundă așa ceva! Cine are grijă de toate aici când Imhotep e plecat? Yahmose! Și ca soție a lui Yahmose, eu ar trebui să am primul cuvânt în alegerea rogojinilor și pernelor țesute. Sclava asta neagră, cât un hipopotam, ar trebui să fie...

Vocea grea, profundă, a lui Kait interveni:

– Nu, nu, micuța mea, nu mânca părul păpușii! Uite, ai aici ceva mai bun! Dulce... Ah, ce bun!

– Cât despre tine, Kait, n-ai nici un pic de politețe, nici măcar nu mă ascuți... Nu răspunzi... ai niște maniere înfiorătoare.

– Perna albastră a fost întotdeauna a mea... Ah, uită-te la micuța Ankh! Încearcă să meargă...

-Ești la fel de proastă ca și copiii tăi, Kait, și asta spune mult! Dar să nu crezi că prin asta ai să scapi. Voi avea drepturile mele, să știi!

Renisenb tresări la auzul unor pași în spatele ei. Se întoarse repede, cu vechiul și familiarul sentiment de antipatie la vederea bătrânei Henet, stând în fața sa.

Fața slabă a lui Henet era strâmbată în acel obișnuit zâmbet pe jumătate lingușitor.

-Cred că-ți spui că lucrurile nu s-au schimbat prea mult, Renisenb. Nu știu cum putem suporta, cu toții, limba ascuțită a lui Satipy! Desigur, Kait poate să-i răspundă. Dar nu toți avem norocul ăsta! Eu îmi cunosc locul, așa sper... Și îi sunt foarte recunoscătoare tatălui tău că mi-a oferit un acoperiș, m-a hrănit și m-a îmbrăcat. Ah, tatăl tău e un om bun. La rândul meu, am încercat întotdeauna să fac tot ce pot. Muncesc întruna, dând o mână de ajutor ici și colo, fără să aștept mulțumiri sau recunoștință. Dacă ar fi trăit scumpa ta mamă, ar fi fost altfel. Ea mă aprecia. Eram ca două surori! Era o femeie frumoasă. Ei bine, mi-am făcut datoria și mi-am îndeplinit promisiunea față de ea. „Ai grijă de copii, Henet“, mi-a spus pe patul de moarte. Și eu m-am ținut de cuvânt. Am trudit pentru voi toți fără să pretind mulțumiri. Nici nu le-am pretins, nici nu le-am primit! „Este doar bătrâna Henet“, spune lumea, „ea nu contează“. Nimeni nu se gândește la mine.

De ce ar face-o? Eu doar încerc să fiu de folos, asta-i tot.

Alunecă precum un țipar pe sub brațul lui Renisenb și intră în camera alăturată.

-Cât privește pernele acelea, iartă-mă, Satipy, dar s-a întâmplat să-l aud pe Sobek spunând...

Renisenb porni mai departe. Vechea ei antipatie față de Henet se redeșteptă. Ciudat, dar nici unul dintre ei n-o putea suferi! Și asta din pricina glasului ei plângăreț, a permanentei autocompătimiri și a plăcerii răutăcioase cu care pune paie pe foc în cazul certurilor.

„Ei și?“, se gândi Renisenb, „de ce nu?“ Poate era modul ei de a se distra. Viața ei era monotona... Și era adevărat că muncea ca un hamal și că nimeni nu-i era recunoscător. Nici nu puteai să-i fii recunoscător lui Henet... Își scotea în evidență meritele cu atâta insistență încât îți pieria cheful să-i mai spui un cuvânt drăguț.

Henet, se gândi Renisenb, era unul dintre acei oameni sortiți să fie devotați altora și să n-aibă pe nimeni devotat lor. Ca înfățișare era neatrăgătoare și tot atât de proastă, deși întotdeauna era la curent cu tot ceea ce se întâmpla. Felul ei de a păși fără zgomot, auzul ascuțit și ochii permanent iscoditori făceau ca nimic să nu rămână multă vreme un secret pentru ea. Uneori păstra pentru ea cele aflate, alteori le strecura în șoaptă unuia sau

altuia dintre cei din casă și se retrăgea în umbră, urmărind cu satisfacție efectul bârfelor sale.

Nu o dată, cei din casă îi ceruseră lui Imhotep s-o alunge pe Henet, dar acesta nici nu voise să audă. Era poate singura persoană care o plăcea; iar ea îi răsplătea protecția cu un devotament atât de exagerat, încât restul familiei îl considera dezgustător.

Renisenb rămase o clipă nehotărâtă, ascultând disputa tot mai înfierbântată a cumnatelor sale, alimentată și de intervenția lui Henet, apoi o porni agale către mica încăpere în care bunica ei, Esa, stătea singură, îngrijită doar de două mici sclave negrese. Acum era ocupată cu cercetarea unor bucăți de pânză pe care i le arătau, iar ea le bruftu-luia în felul ei caracteristic, prietenește.

Da, totul era neschimbat. Renisenb stătea neobservată, ascultând. Bătrâna Esa se împuținase nițel, asta era tot. Dar vocea îi rămăsese aceeași, iar lucrurile pe care le spunea erau aceleași, aproape cuvânt cu cuvânt, ca acelea pe care Renisenb își amintea că le auzise și în urmă cu opt ani, când părăsise casa...

Renisenb se strecură afară. Nici bătrâna, nici cele două micuțe sclave n-o observaseră. Pentru o clipă, se opri în fața ușii deschise de la bucătărie. O izbi un miros de rațe fripte și larva vocilor și a râsetelor; pe masă, o grămadă de legume își aștepta rândul la gătit.

Renisenb rămase nemișcată, cu ochii închiși pe jumătate. Din locul acela putea auzi tot ce se petrece în casă. Diferitele zgomote dinspre bucătărie, vocea înaltă, stridentă a bătrânii Esa, timbrul ascuțit al lui Satipy și, foarte slab, contraltoul mai profund, persistent al lui Kait. O amestecătură de voci feminine care discutau, râdeau, se plângeau, bombăneau, exclamau...

Dintr-odată, Renisenb se simți sufocată de zarva femeilor. Femeile... Gălăgioasele, limbutele femei! O casă plină de femei... Veșnic agitate, veșnic în fierbere... Vorbărețe, certărețe, bârfitoare... N-aveai ce să le faci!

Iar Khay... Khay tăcut și atent în barca lui, preocupat complet de peștele pe care trebuia să-l prindă cu ostia¹...

Nimic din amestecătura aceasta de glasuri, din zarva și agitația asta fără sfârșit nu putea avea vreo legătură cu el.

Renisenb ieși repede din nou în liniștea dogoritoare de afară. Îl zări pe Sobek întorcându-se de pe plantații și, în depărtare, îl văzu pe Yahmose îndreptându-se către Mormânt.

Se răsuci și o porni în sus spre stâncile de calcar unde se afla Mormântul. Era Mormântul marelui nobil Meriptah, iar tatăl ei era preotul care se ocupa de întreținerea Mormântului. Toate

¹ Unealtă de pescuit de forma unei furci care se înfige în corpul peștilor (n.red.)

proprietățile și pământurile făceau parte din moștenirea lăsată pentru întreținerea Mormântului.

Când tatăl său era plecat, îndatoririle de preot Ka erau preluate de fratele ei, Yahmose. După ce străbătu încet poteca abruptă, Renisenb ajunsese la Mormânt și îl găsi pe Yahmose consultându-se cu Hori, omul de încredere și mâna dreaptă a tatălui său în conducerea și administrarea afacerilor, în cămăruța de piatră alăturată camerei ofrandelor.

Hori ținea pe genunchi un sul de papirus desfășurat și amândoi se uitau peste el.

La apariția ei, Yahmose și Hori zâmbiră, iar ea se așeză lângă aceștia, într-un petec de umbră. Renisenb fusese întotdeauna foarte atașată de fratele ei Yahmose. El era amabil și afectuos cu ea, și se purta blând și prietenos. Hori, de asemenea, manifestase întotdeauna o amabilitate sobră față de mica Renisenb și de multe ori îi reparase jucăriile. Când ea plecase de acasă, Hori era un tânăr sobru și liniștit, cu mâini sensibile și îndemânatic. Renisenb se gândi că, deși părea mai matur, aproape că nu se schimbaseră deloc. Zâmbetul potolit cu care o întâmpină era același pe care-l cunoștea dintotdeauna. Yahmose și Hori socoteau cu glas scăzut:

- 73 banițe de orz cu Ipy cel tânăr...

- În cazul ăsta, ies în total 230 de secară și 120 de orz.

- Da, dar uite și prețul lemnului, iar cultura a fost plătită în ulei la Perhaa...

Continuară să discute între ei. Renisenb moțâia în murmurul plăcut al glasurilor care parcă veneau de departe.

Yahmose se ridică și îi înmână sulul de papirus lui Hori, apoi ieși.

Renisenb continua să stea învăluită în tăcerea aceea pașnică.

După care atinse sulul de papirus și întrebă:

- E de la tata?

Hori dădu din cap.

- Ce scrie? întrebă ea, curioasă.

Desfășură sulul și se uită la semnele care n-aveau nici un înțeles pentru ochii ei neștiutori.

Surâzând, Hori începu să citească peste umărul ei, urmărind cu degetul pe măsură ce citea. Scrisoarea era concepută în stilul emfatic al scribilor profesioniști din Heracleopolis.

Slujitorul moșiei, Imhotep, slujitor al lui Ka, grăiește:

Fie ca sănătatea să-ți fie precum aceea a celui ce va trăi un milion de ani. Să te ajute zeul Herishaf, stăpânul Heracleopolisului și toți ceilalți zei. Zeul Ptah să-ți bucure inima ca unuia care va trăi mult. Fiul vorbește mamei sale, slujitorul lui Ka, mamei sale, Esa. Cum te simți, fericită și sănătoasă? Cum vă simțiți voi, toți